

השיעור השבועי

גליון מספר 399

הרב המקדים: הרח"ג זכריה כהן שליט"א
ראב"ד ת"א

השיעור נמסר בכל מוצאי שבת בבתי"כ היזמים ומשודר דרך תליון הרדיו ובקוים רבים. מיסודו של מרן רבינו עובדיה יוסף זיע"א

ר"ת	יציאה	כניסה	ידועלים
21:21	20:24	19:33	חל אביב
21:18	20:22	19:31	חיה
21:22	20:25	19:34	באר שבנו
21:18	20:22	19:31	

חקת | ה' תמוז תשפ"ג

כתב ועורך השיעור:

הרב דכיר פריץ שליט"א

אמירה לגוי בשבת - ד

להפצת עלונים באזור מגורין
התקשר: 0506-730-831

בכל מחלוקת הפוסקים מותר לומר לגוי. פתיחת מקור ששכחו המנורה דולקת. פתיחת רכב ששכחו החלות בתוכו. הנמצא בדרך ונכנסה שבת. דין נגיעה במוקצה. שימוש בבולר ובדוד שמש בשבת. לומר לגוי שיעשה דבר שמחמיר בו. פתיחת קופסאות שימורים ובקבוקים בשבת. החותך את הירק דק דק לאלתר

תקציר מהשיעורים הקודמים

א. בשיעורים הקודמים דיברנו, שבכל דבר שהפוסקים חולקים ביניהם, יש להקל על ידי אמירה לגוי, כיון שהיא מדרבנן, וספק דרבנן לקולא. דוגמא לדבר, בדין בישול אחר בישול בלח, שמרן השלחן ערוך (סימן שי"ח סעי' ד, ח, טו) חילק בין לח ליבש, שבתבשיל יבש כמו שניצל ואורז, אף אם יש בו מעט רוטב כמו חמין ודגים, אין בישול אחר בישול, ומותר לחמומו בשבת, אבל בתבשיל לח כמו מרק, יש בישול אחר בישול, ואסור לחמומו בשבת. ואפילו הכי מותר לומר לגוי בשבת שיחמום תבשיל לח.

דבר השנוי במחלוקת

ב. אמנם כתבו הראשונים כלל, שכל מה שאסור לישראל לעשותו, אסור לומר לגוי לעשותו, וכן הוא ברשב"א שהובא ברמ"א (סי' רנג ס"ה), ולפי זה גם כאן היה צריך לאסור לחמום תבשיל לח כמו שאסור לישראל, וצריך לומר שאין למדין מהכללות, והראיה, שבשלחן ערוך (סימן שז סעיף ה) מבואר להקל על ידי גוי בשבת דשבות במקום הפסד מרובה, או צער גדול, או מצוה דרבים, ואף שאיננו מתירים כל זה על ידי ישראל. ועל כרחק שלכל כלל יש יוצא מן הכלל, וגם כאן אנחנו אומרים שכיון שיש מתירים אף לישראל, יש להקל על ידי גוי משום ספק דרבנן לקולא. כך דעת גדולי האחרונים, מהר"ש שער אריה, מהרי"ל ואל"י - הביאם החיד"א (שו"ת ברכה סי' שי"ח סק"א), תפארת ישראל על המשניות (בכלל שבת בסוף דיני אמירה לעכו"ם אות ה), שו"ת זרע אמת (רי"ס מו), הגאון רבי מרדכי כרמי - בן דורו של החיד"א - בספרו מאמר מרדכי (סי' שלו סק"ב), וכן משמע מהמשנה ברורה (סי' שב סק"ו). וביותר שכך מוכח מהבית יוסף (סימן שיד ס"ז) שאסור לשבור מנעול של חבית, ועל ידי גוי התיר (כיון דאיכא מאן דשרי אפילו על ידי ישראל). ובדוא"ש שכך ההלכה נפסקה, שמותר לומר לגוי כל דבר השנוי במחלוקת הפוסקים.

הן נפתר מחמתו

ג. בשיעור הקודם הערנו שיש לכאורה סתירה בדברי המשנה ברורה, מצד אחר בביאור הלכה (סימן רנג ס"ה ס"ד להלכה) הביא מה שכתב החיד"א הנ"ל שיש להקל לחמום תבשיל לח על ידי אינו יהודי, וכתב שצריך עיון אם לסמוך על זה, ורק אם הוא לצורך שבת ואין לו עצה אחרת, אפשר שיש לסמוך על זה [א.ה. ו"כ במ"ב (סי' רנט)]. גם בדין בא"ב במבושל כמאב"ד, כתב המ"ב (סי' שי"ח)

1 מדברי הרב זכריה כהן שליט"א: ברשות מורנו ורבונו מרן הראשון לציון שליט"א, שכל מה שסיפרתי לכם על הנעשה בבתי הדין, זה הכל מכוון של מרן שליט"א, ומכח כוחו תורתו של מרן זצ"ל, ובלעדיהם לא מצאנו דינו ורגלינו. כשיש לנו שאלות קשות של יוחסין, אנחנו מתייעצים עם מרן שליט"א, רק בשבוע שעבר הרב יעקב לי על אשה שבאה מצרפת, והיתה צריכה לעשות חליצה, והתברר שחיה עם איש אחר והביאו ילד, מה עושים, האם באופן זה שומרת יבם זקוקה לחליצה? ומה דין הילד? שאלות הרות גורל. ויש עוד שאלות של מאומצים, גורים, פונדקאות, קראים, דברים קשים

ס"ק זו): ופשוט דאפי' ע"י א"י אסור לגמור הבישול. אף שבביה"ל שם הביא ראשונים שהקילו. וע' גליון השיעור השבועי מס' 398 אות ד, יז. וסמך על מהרש"ל (יש"ש ביצה פ"ד סי' ט) שהיקל לומר לגוי דבר השנוי במחלוקת רק במקום הפסד מרובה או שנחפז הרבה, לצורך מצוה, אבל בלא זה אין להקל, וכמו שכתב כן במשנה ברורה (סי' שיד ס"ק לז). ומצד שני לגבי חליפה או כובע שנפלו על הקרקע, והוא רוצה לנקותם משום כבוד הבריות, ובפרט אם הוא רב קהילה, נחלקו בזה הראשונים, שדעת תוס' (שבת קמו. ד"ה המנער), הרא"ש (פכ"ב דשבת סימן י), הרשב"א (ד"ה המנער), הר"ן (ד"ב ע"א מדפי הר"ף ד"ה גמ'), המרדכי (סימן תמ"א), הראב"ד והרב המגיד (פ"י מהלכות שבת ה"ח), שדוקא ניקוי בגד שחור וחדש מגשם או טל שיש בהם רטיבות אסור, אבל מעפר או אבק מותר לנקות ואין בזה איסור משום מלבן - כיבוס. ומרן השלחן ערוך (סימן שז סעיף א) פסק כמותם שהם רוב הראשונים. יש בחורים צעירים שעף להם הכובע ומתלכלך מאבק, ולא יודעים שלדעת מרן מותר לנקות אפילו במברשת (ע' ליתת חן עמ' קפז, ה"ע ח"ג עמ' רכז, חזו"ע שבתו עמ' צו. ובס' השיעור השבועי תשע"ט פר' תרומה אות ד), ואם אין לו מברשת יכול לנקות בשרוול או במגבת, לנו הספרדים זה מותר. אבל האשכנזים מחמירים כדעת הרמ"א (שם) שפסק כרש"י (שם ד"ה המנער) והאור זרוע (ח"ב סי' פ"א), שגם מעפר ואבק אסור לנקות. בא המשנה ברורה (סי' ק"ו) וכתב, ומכל מקום נראה שיש לסמוך על דעה ראשונה להקל על ידי גוי. ונמצא שכתב כדברי החיד"א, ואיך בסימן רנ"ג לא סמך עליו?

ישובים ששלחו לפתירה

ד. כך הקשנו בשיעור הקודם, וביקשתי שמי שיש לו תשובה שישלח, ואכן אנשים מתעניינים ושלחו תשובות, אחד השיב שהרמ"א בסימן ש"ב (סי' א) לגבי ניקוי מאבק, כתב "וטוב לחוש לדבריו", כלומר שגם לשיטתו זו חומרא, ולכן המשנה ברורה התיר על ידי גוי. מה שאין כן בסימן רנ"ג לגבי בישול אחר בישול בלח, זה אסור מן הדין, ולכן שם לא התיר על ידי גוי. זה תירוץ יפה.

כברא שלא נזכרה בשלחן ערוך

ה. שלחו עוד תירוץ, שהנה לגבי הדין שצריך לכתוב הפרשות כסדר הוויתן, ולא לכתוב "והיה אם שמוע" ולהשאיר מקום ריק ואחר כך לכתוב "שמע ישראל", וכתב בשער הציון (סי' לב ס"ק ג) שאף שהט"ו (י"ד סי' רצ סק"א) בשם התוס' (מנחות לב. ד"ה דילמא) כתב להכשיר, לא מועיל לצרף סברתו אפילו לספק

מאוד שבאים לשולחננו, והכל אנו עושים בהתייעצות תמידית עם מרן שליט"א. נברך את מרן שליט"א שהקב"ה יאריך ימיו בטוב ושנותיו בנעימים, על כך שנתנו לנו את כל היכולת העצומה הכוח והעידוד.

דברי מרן שליט"א: חזק וברוך לגאון הגדול הרב זכריה כהן ראב"ד ת"א יפו, ועוד נכוננו לו תפקידים חשובים בעולם הרבנות והדיינות, יפוצו מעינותיו חוצה להגדיל תורה ולהאדירה.

חמים מהברז, אוטומט נכנסים מים קרים לדוד ומתחממים שם, כי גם אם כיבה את הבוילר לפני כניסת שבת, בדוד יש מים חמים שהיד סולדת בהם, והם מבשלים את המים הנכנסים, ואפילו שאינו מתכוון, כיון שברור שהמים יתחממו הרי זה בגדר "פסיק רישיה" ואסור⁸. כך כתב ביביע אומר ח"ד (האו"ח סימן לה). ומכל מקום כל האיטור הוא על ידי ישראל דוקא, אבל מותר לומר לשפחתו הגויה לפתוח את הברז של המים החמים, כי אינה מבשלת בידים, ופסיק רישיה על ידי גוי מותר.

בוילר ודוד שמש להלכה

י. להלכה מרן זצ"ל בספריו האחרונים (יב"א ח"י תאו"ח סי' נה עמ' קז אות כח, וחז"ע שבת ד' עמ' תה) הראה פנים לשיטת המקילים בזה אף על ידי ישראל, וכתב שהמיקל יש לו אילן גדול לסמוך עליו. ועדיף להשתמש על ידי גוי, וכן"ל. אבל בדוד שמש מקילים יותר, כיון שזהו בישול בתולדות חמה, ובאופן כללי רבנן גזרו על בישול בתולדות חמה אטו תולדות האור, וכאן מכיון שאינו מתכוין לבישול המים הקרים, הרי זה פסיק רישיה בדרבנן, וכתבו בספר המקנה (קונטרס אחרון סימן סד סי' ה) ובשו"ת עט סופר (ח"ב כלל נ פרט ה) ועוד, שאיטור דרבנן שהוא משום גזירה הוא קל יותר מכל שבות דרבנן שדומה למלאכה דאורייתא, ויש להקל אף בפסיק רישיה דניחא ליה. {אחי שיהיה בריא אמר ברדיו, שכל ההיתר משום פסיק רישיה דלא ניחא ליה, אבל לא למד היטב את התשובה הארוכה ביביע אומר, שם מבואר שאף בניחא ליה מותר, על פי ספר המקנה הנ"ל}.

חומרא על ידי גוי

יא. דבר שאינו אסור מצד הדין אלא מצד חומרא בעלמא, מותר לומר לגוי לעשותו בשבת לצורכו, כך כתבו המגן אברהם (סי' שז סק"ב), והערוך השלחן (שם אות יב), וכן העתיק המשנה ברורה (שם סק"ה) להלכה. ואמנם הפרי מגדים (שם והאליה רבה (שם אות ה) תמחו על דברי המגן אברהם, שלא ידוע על איזה חומרא בעלמא דיבר. לא הבינו אותו ולכן לא הסכימו אתו. וכנראה כוונתו שבכל דבר שמעיקר הדין יש להקל, ורק נוהג חומרא בעצמו, או שהנהיגו חומרא מחשש שיפרצו את חומת השבת וכדומה, על ידי גוי מותר.

מטריה בשבת

יב. כידוע שאסור לפתוח מטריה בשבת, ובעצם הרמת המטריה על עצמו עושה אהל עראי, אבל על ידי גוי יש להקל. פעם הייתי בשבת בסן פאולו שבברזיל, הלכתי למסור שיעור וירד גשם זלעפות, שם יש הרבה עבירות והגשם יורד בעצבים... גוי אחד שראה את ה'ציף רבאי' הולך בגשם, רץ אלי וליווה אותי עם מטריה עד בית הכנסת. אני לא ביקשתי ממנו, ולא הייתי צריך לומר לו שיפסיק, שהרי היה מותר אפילו לומר לו במפורש, כי זה שבות דשבות במקום צער גדול, וכן במקום מצוה דרבים של מסירת שיעור.

פתיחת קופסאות שימורים

יג. עוד דוגמא, בדין פתיחת קופסאות שימורים בשבת, שלפי הדין מותר לפתוח קופסאות של זיתים, מלפפון חמוץ, טונה, תירס, לסעודה שלישית וכדומה. אם כי נחלקו בזה מחלוקת הפוסקים מערכה לקראת מערכה, ודעת החזון איש (סימן נא אות יא) לאסור, בגלל שבזמנו לפי שבעים שנה ויותר היו מנקים את הקופסאות, ומשתמשים בהן שימוש חוזר, לנעצים, מסמרי בטון, ברגים, ועל ידי הפתיחה הוא עושה כלי בשבת. וכן רצו לומר לגבי פקק של בקבוק קולה או מיץ ענבים, שכשפותח אותו נעשה כלי, כי לפני כן היה רק פח עגול שהמכונה סגרה על הבקבוק, וכשפותחים את הפקק בפעם הראשונה נשאר הפח הטבעת ונעשה כלי. בספר שמירת שבת כהלכתה (פ"ט סעי' א-ג) פסק

⁸ ועוד טעם להחמיר על פי מה שכתבו האחייעור (ח"ג סימן ס) ועוד אחרונים, שבדבר קבוע לא שייך להתיר על ידי גרמא. יש כסא גלגלים עם "פיקוד שבת", לוחצים על כפתור שמזיז פקין, ואחר חצי דקה או דקה מתחיל לפעול. יש שרצו להתיר, כי זה גרמא, אבל לדברי אותם אחרונים כל דבר שדרכו בכך אין זה נחשב גרמא. וגם יש לחוש לזילותא דשבת, כי מהיבית יוסף בהלכות יום טוב (סי' תקכב) משמע שכל שנעשה בעצם יום השבת יש בו זילותא דשבת. ולפי זה מי שעולה במדרגות הבנין, ובכל קומה נדלקת מנורה, כיון שדרכו בכך אין להקל מצד גרמא.

⁹ היה המשגיח בפוניבו, ולא היה רק מוסרניק, אלא ידע הלכה. לא כמו היום, שזה דרשן, זה מוסרניק, וזה פוסק הלכות... אלא ידעו הכל.

¹⁰ לפני למעלה מחמישים שנה, אנחנו היינו עוקבים אחר כל הלכותיו של מרן זצ"ל, ובזמנו היה נותן פינת ההלכה ברדיו בכל יום ששי בשעה רבע לארבע בצהרים, זה היה ברדיו חילוני, כי אז לא היו ערוצים דתיים כמו קול חי, אבל ידעו לכבד רב ראשי, לא כמו היום. וכבר מאז שהיה רב ראשי לתל אביב התחיל למסור את פינת ההלכה, ואחר כך המשיך כרב ראשי לישראל. וגם גדולי הדור היו מקשיבים, פרופסור אברמסקי מבית החולים הדסה אמר למרן זצ"ל: אני בנו של רבי יחזקאל אברמסקי - בעל החזון

כמו החזון איש. האגרות משה (ח"א סי' קכב ענף י) אסר לפתוח חבילת סוכר שפותחים אותה ומשאירים בה את הסוכר, והוא הדין לחבילת טישו, ולשקית קפה, וטען שהשקית נעשית כלי, ורק במקום צורך גדול התיר לומר לגוי. לדבריו צריך לחתוך באמצע השקית ולשפוך מיד לקופסא, וכן צריך לומר לגוי שיפתח לילד את הבמבה...

להקת המתירים

יד. לעומת זאת, מהר"ח פלאגי' בספרו רוח חיים (סימן שיד סק"ב), וכן הכף החיים (סי' שיד ס"ק לה) פסקו להקל לפתוח קופסאות שימורים בשבת, מפני שהם כלים העומדים לזריקה. וכן כתבו האדמו"ר מצאנז - כל אדמו"ר צאנז היו גדולים בתורה - בשו"ת דברי יציב (האו"ח סי' ס"ס קעא), רבי אליהו מנ"י (בשו"ת מעשה אליהו סי' מב), רבי סלימאן דוד ששון (בספר נתן חכמה לשלמה עמ' קיא) - מחכמי פורת יוסף - בשם רבו רבי אליהו דסלר⁹, הרב אליעזרוב - התיר עגונות מזמן השואה וזכינו להכירו לפני כשלושים שנה משכונת קטמון - בספר שאלי ציון (ח"א סימן יב), חלקת יעקב ברייש (ח"ג סימן ח). וזה דבר מסתבר. חכם שלום זצ"ל כתב מאמר בקובץ בית הלל (ספר הזיכרון למרן זצ"ל עמ' תמג) להחמיר בפתיחת בקבוקים בשבת, כי ראה את החזון איש והסתמך עליו. אבל לא ידע מדברי האחרונים, ואילו היה רואה את כל הפוסקים שהקילו, ומכללם רבי אליהו מנ"י ורבי סלימאן דוד ששון שהם עיראקים שלנו, היה מתיר. וגם מרן זצ"ל בשו"ת יחווה דעת (ח"ב סי' מב) פסק להתיר לפתוח בקבוקים בשבת¹⁰. ומי שמחמיר על עצמו ורוצה לומר לשפחתו הגויה או לשכנו הגוי שיפתח לו קופסאות שימורים, על זה כתב המגן אברהם שיש להקל.

פתיחת מקרר בשבת

טו. וכן לגבי פתיחת מקרר חשמלי בשבת כשאין מנורה שנדלקת, בשו"ת יביע אומר (ח"א האו"ח סימן כא) כתב תשובה שלימה להתיר, בין בשעה שהמנוע פועל, ובין כשהפסיק את פעולתו, וסיים "והמחמיר תבוא עליו ברכה". אבל בשיעורים מעולם לא אמר שיש מקום להחמיר, וגם לגבי דוד שמש כתב שהרוצה להחמיר תבוא עליו ברכה, ובשיעורים התיר לגמרי, ולפני שנים שאלתי אותו על כך, והשיב לי: בשיעור אני לא רוצה לבלבל את האנשים, אלא צריכים לדעת שזה מותר, ואם אומר "והמחמיר תבוא עליו ברכה", יחשבו שאני מסתפק וחושש, ותלמידי חכמים יפתחו את הספרים ויראו. אמרתי כמה פעמים שמרן זצ"ל החמיר על עצמו שלא לפתוח מקרר בשבת, והיה מבקש מבניו ואחר כך מנכדיו הקטנים: תפתחו לי את המקרר, אני צריך להשלים מאה ברכות, הגעתי לשמונים ושמונה (ע' יב"א ח"י תאו"ח סי' ז)...¹¹ ואני זוכר שלפעמים היה מחכה ומחכה עד שיבוא ילד, ורק אז ביקש ממנו לפתוח את המקרר, אבל לא היה פותח בעצמו. ואף פעם לא סיפר שהוא מחמיר, אבל אנתנו ראינו שהחמיר. זוהי חומרא נכונה, שלא מחמיר כדי להשווין או להתגאות, ולהראות שהוא מקובל... ובכל הדוגמאות הנ"ל מי שנוהג להחמיר יכול לומר לגוי.

הכנת פלט בשבת

טז. כאמור כלל בידינו שבכל דבר השנוי במחלוקת הפוסקים מותר לומר לגוי, ובשיעור הקודם הזכרנו נפקא מינה בקיצור, וכעת נרחיב. בגמרא שבת (ע"ד): אמר רב פפא, האי מאן דפריס סילקא חייב משום טוחן. ופירש רש"י שמחתך הירק דק דק. אולם התוספות במקום (ד"ה האי) כתבו שדוקא בסלק שייך טחינה, מה שאין כן בשאר ירקות - כגון מלפפון ועגבניה - שנאכלים כמות שהם חיים, מותר לעשות מהם סלט בשבת. וכן כתב הריטב"א (שבת ע"ד): בשם ר"י, שדוקא בדבר שאינו נאכל כמות שהוא חי חייב, אבל פת וכיוצא בו שראוי

יחזקאל' והאשכנזים קראו לו "גאון הדור" - ואנחנו הבנים ידענו שלא מתקשרים לאבא משעה רבע לארבע, כי הוא רתוק לרדיו לשמוע את פינת ההלכה של כבודו. גם רבי שלמה זלמן אוירבך היה מקשיב, ושמע שהרב התיר לפתוח בקבוקים בשבת, ושלח לו מכתב שהוא לא מסכים להתיר, אבל מרן השיב לו ונשאר בדעתו, רב ספרדי אחר היה מופחד ומיד חוזר בו... וזה נדפס בספרנו אוצר דינים לאשה ולבת (עמ' תמו), כי פתיחת קופסאות ובקבוקים זה שייך לנשים במטבת... וגם בספר שמירת שבת כהלכתה (פ"ט הערה ז) הביא בשם הרב אוירבך להחמיר.

מי שרוצה יחמיר על עצמו, אבל יש אחד שכתב בהקדמה לספרו, שמי שמיקל כמו מרן זצ"ל ופותח בקבוקים בשבת, ומחמם תבשיל שרובו יבש על הפלאטה, יהיו לו בנים 'שבבניקים'... כל אחד יכול לראות שכתב כך שחור על גבי לבן! ב"ה מרן היקל ואין לו בנים שבבניקים...

¹¹ היה מקפיד מאד על מאה ברכות, לפני נטילת ידים של הסעודה היה מברך ברכות הריח, עצי בשמים, עשבי בשמים, לוקח לימון ומשפשף ומברך "הנותן ריח טוב בפירות", ואחר הסעודה וברכת המזון, כבר היה היסח הדעת, וכשהיה הולך לחדר ללמוד היה מברך שוב.

